

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)

της 24ης Νοεμβρίου 2016*

«Παράβαση κράτους μέλους — Οδηγία 2009/147/ΕΚ — Διατήρηση των αγρίων πτηνών — Ζώνες ειδικής προστασίας — Οδηγία 85/337/ΕΟΚ — Εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον — Οδηγία 92/43/ΕΟΚ — Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων»

Στην υπόθεση C-461/14,

με αντικείμενο προσφυγή του άρθρου 258 ΣΛΕΕ λόγω παραβάσεως, ασκηθείσα στις 7 Οκτωβρίου 2014,

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον C. Hermes, την E. Sanfrutos Cano, τον D. Loma-Osorio Lerena και τον G. Wilms,

προσφεύγουσα,

κατά

Βασιλείου της Ισπανίας, εκπροσωπούμενου από την A. Gavela Lloris,

καθού,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. da Cruz Vilaça, πρόεδρο τμήματος, M. Berger, A. Borg Barthet (εισηγητή), E. Levits και F. Biltgen, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: N. Wahl

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 23ης Φεβρουαρίου 2016,

εκδίδει την ακόλουθη

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

Απόφαση

- 1 Με την προσφυγή της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζητεί από το Δικαστήριο να αναγνωρίσει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, μη λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφευχθούν, εντός της ζώνης ειδικής προστασίας (στο εξής: ΖΕΠ) «Campiñas de Sevilla», η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που επηρεάζουν τα είδη για τα οποία ορίστηκε η ζώνη αυτή, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1985, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 1985, L 175, σ. 40), όπως τροποποιήθηκε με την οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου, της 3ης Μαρτίου 1997 (ΕΕ 1997, L 73, σ. 5) (στο εξής: οδηγία 85/337), από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ 2009, L 20, σ. 7, στο εξής: οδηγία για τα πτηνά), και από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία για τους οικοτόπους)

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 85/337

- 2 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337, τα κράτη μέλη θεσπίζουν τις απαραίτητες διατάξεις ώστε τα σχέδια που, ιδίως, λόγω της φύσεώς τους, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον να υποβάλλονται σε εκτίμηση όσον αφορά τις επιπτώσεις τους πριν δοθεί η άδεια. Τα σχέδια αυτά καθορίζονται στο άρθρο 4 της οδηγίας αυτής.
- 3 Το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας ορίζει τα ακόλουθα:
- «Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον εντοπίζει, περιγράφει και αξιολογεί κατάλληλα, σε συνάρτηση με κάθε ειδική περίπτωση και σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 11, τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις ενός σχεδίου πάνω στους εξής παράγοντες:

- στον άνθρωπο, στην πανίδα και στη χλωρίδα,
- στο έδαφος, στα ύδατα, στον αέρα, στο κλίμα και στο τοπίο,
- στα υλικά αγαθά και στην πολιτιστική κληρονομιά,
- στην αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων που αναφέρονται στην πρώτη, δεύτερη και τρίτη περίπτωση.»

- 4 Το άρθρο 4 της ίδιας οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«1. [...] [Τ]α έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα I υποβάλλονται σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

2. [...] [Γ]ια τα έργα που απαριθμούνται στο παράρτημα II, τα κράτη μέλη αποφασίζουν βάσει:

α) κατά περίπτωση εξέτασης,

ή

β) κατωτάτων ορίων ή κριτηρίων που καθορίζει το κράτος μέλος,

κατά πόσο το έργο θα υποβληθεί σε εκτίμηση σύμφωνα με τα άρθρα 5 έως 10.

Τα κράτη μέλη μπορούν να εφαρμόσουν και τις δύο διαδικασίες που αναφέρονται στα στοιχεία α) και β).

3. Όταν γίνεται κατά περίπτωση εξέταση ή όταν έχουν τεθεί κατώτατα όρια ή κριτήρια για τους σκοπούς της παραγράφου 2, λαμβάνονται υπόψη τα κριτήρια επιλογής που ορίζονται στο παράρτημα III.

[...]»

- 5 Το παράρτημα I της οδηγίας 85/337 περιέχει κατάλογο των έργων που εμπίπτουν στο άρθρο 4, παράγραφος 1, αυτής. Στο σημείο 7, στοιχεία α' και β', μνημονεύονται τα «[έ]ργα κατασκευής σιδηροδρομικών γραμμών μεγάλων αποστάσεων και αερολιμένων με βασικούς διαδρόμους προσγείωσης μήκους άνω των 2 100 μέτρων», καθώς και τα «[έ]ργα κατασκευής αυτοκινητοδρόμων και οδών ταχείας κυκλοφορίας».
- 6 Το τιτλοφορούμενο «Χωροθέτηση των έργων» σημείο 2 του παραρτήματος III της οδηγίας αυτής προβλέπει, όσον αφορά τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 4, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, τα ακόλουθα:

«Πρέπει να εξετάζεται η περιβαλλοντική ευαισθησία των γεωγραφικών περιοχών που ενδέχεται να θιγούν από τα έργα, ιδίως ως προς:

- την υπάρχουσα χρήση γης,
- τον σχετικό πλούτο, την ποιότητα και την αναγεννητική ικανότητα των φυσικών πόρων της περιοχής,
- την ικανότητα απορρόφησης του φυσικού περιβάλλοντος, με ιδιαίτερη προσοχή στις ακόλουθες περιοχές:

α) υγροτόπους·

[...]

δ) προστατευόμενες φυσικές περιοχές και φυσικά πάρκα·

ε) διατηρητέες ή προστατευόμενες περιοχές βάσει της νομοθεσίας των κρατών μελών, περιοχές ειδικής προστασίας που έχουν καθορίσει τα κράτη μέλη βάσει [της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών (ΕΕ [ειδ. έκδ. 15/001, σ. 202]), και της οδηγίας για τους οικοτόπους].

[...]».

Η οδηγία για τα πτηνά

- 7 Η οδηγία 79/409 έχει τροποποιηθεί επανειλημμένως και ουσιωδώς. Για λόγους επομένως σαφήνειας και εξορθολογισμού, η εν λόγω οδηγία κωδικοποιήθηκε με την οδηγία για τα πτηνά.

8 Κατά το άρθρο 1 της οδηγίας για τα πτηνά, η οδηγία αυτή αφορά τη διατήρηση όλων των ειδών πτηνών που ζουν εκ φύσεως σε άγρια κατάσταση στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη ΛΕΕ. Έχει αντικείμενο την προστασία, τη διαχείριση και τη ρύθμιση των ειδών αυτών και θεσπίζει κανόνες για την εκμετάλλευσή τους.

9 Το άρθρο 4 της οδηγίας αυτής ορίζει τα ακόλουθα:

«1. Για τα είδη που αναφέρονται στο παράρτημα I προβλέπονται μέτρα ειδικής διατηρήσεως, που αφορούν τον οικοτόπό τους, για να εξασφαλισθεί η επιβίωση και η αναπαραγωγή των ειδών αυτών στη ζώνη εξαπλώσεώς τους.

Για τον σκοπό αυτό λαμβάνονται υπόψη:

- α) τα είδη που απειλούνται με εξαφάνιση·
- β) τα είδη που είναι ευπαθή σε ορισμένες μεταβολές των οικοτόπων τους·
- γ) τα είδη που θεωρούνται σπάνια διότι οι πληθυσμοί τους είναι μικροί ή η τοπική τους εξάπλωση περιορισμένη·
- δ) άλλα είδη που έχουν ανάγκη ιδιαίτερης προσοχής, λόγω ιδιοτυπίας του οικοτόπου τους.

Για να πραγματοποιηθούν οι εκτιμήσεις θα ληφθούν υπόψη οι τάσεις και οι μεταβολές των επιπέδων του πληθυσμού.

Τα κράτη μέλη κατατάσσουν κυρίως σε ζώνες ειδικής προστασίας τα εδάφη τα πιο κατάλληλα, σε αριθμό και επιφάνεια, για τη διατήρηση των ειδών αυτών στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία έχει εφαρμογή η παρούσα οδηγία.

2. Ανάλογα μέτρα υιοθετούνται από τα κράτη μέλη για τα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα I, των οποίων η έλευση είναι τακτική, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες προστασίας στη γεωγραφική θαλάσσια και χερσαία ζώνη στην οποία εφαρμόζεται η παρούσα οδηγία, όσον αφορά τις περιοχές αναπαραγωγής, αλλαγής φτερώματος και διαχειμάσεως, και τις ζώνες όπου βρίσκονται οι σταθμοί κατά μήκος των οδών αποδημίας. Για τον σκοπό αυτό τα κράτη μέλη αποδίδουν ιδιαίτερη σημασία στην προστασία των υγροτόπων, και ιδίως όσων έχουν διεθνή σπουδαιότητα.

[...]

4. Τα κράτη μέλη υιοθετούν κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν στις ζώνες προστασίας που προβλέπονται στις παραγράφους 1 και 2 τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων, καθώς και τις επιζήμιες για τα πτηνά διαταράξεις, όταν αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του παρόντος άρθρου. Τα κράτη μέλη θα προσπαθήσουν, επίσης, να αποφύγουν τη ρύπανση ή τη φθορά των οικοτόπων και έξω από τις ζώνες προστασίας.»

10 Μεταξύ των διαφόρων ειδών που παρατίθενται στο παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά περιλαμβάνεται η *Otis tarda* (αγριόγαλος).

Η οδηγία για τους οικοτόπους

11 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας για τους οικοτόπους, σκοπός της είναι να συμβάλει στην προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας, μέσω της διατηρήσεως των φυσικών οικοτόπων, καθώς και της άγριας χλωρίδας και πανίδας στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών όπου εφαρμόζεται η Συνθήκη.

12 Το άρθρο 6, παράγραφοι 1 έως 3, της οδηγίας αυτής ορίζει τα εξής:

«1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία [απαντούν] στους τόπους.

2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.»

13 Το άρθρο 7 της εν λόγω οδηγίας προβλέπει τα ακόλουθα:

«Οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από τις παραγράφους 2, 3 και 4 του άρθρου 6 της παρούσας οδηγίας αντικαθιστούν τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από την πρώτη πρόταση της παραγράφου 4 του άρθρου 4 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 4 ή αναγνωρίστηκαν με ανάλογο τρόπο δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 4 της εν λόγω οδηγίας, τούτο δε από την ημερομηνία θέσεως σε εφαρμογή της παρούσας οδηγίας ή από την ημερομηνία της ταξινομήσεως ή της αναγνωρίσεως εκ μέρους ενός κράτους μέλους δυνάμει της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη.»

Το ιστορικό της διαφοράς και η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία

14 Κατόπιν καταγγελίας που υποβλήθηκε τον Φεβρουάριο του 2010 και αφορούσε το σχέδιο κατασκευής νέας σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας μεταξύ Σεβίλλης (Ισπανία) και Αλμερίας (Ισπανία), τμήματα «Marchena-Osuna I», «Marchena-Osuna II» καθώς και «Variante de Osuna», η Επιτροπή απηύθυνε, στις 17 Ιουνίου 2011, προειδοποιητική επιστολή στο Βασίλειο της Ισπανίας, με την οποία υποστήριξε ότι το κράτος μέλος αυτό είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά και το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους. Η καταγγελία συνοδευόταν από έκθεση σχετικά με τις ενδεχόμενες επιπτώσεις των εργασιών του εγκάρσιου σιδηροδρομικού άξονα της Ανδαλουσίας, στο τμήμα του που διασχίζει τη ΖΕΠ «Campiñas de Sevilla».

15 Το συνολικό σχέδιο προβλέπει, αφενός, έργα υποδομής για τη βελτίωση και την προσαρμογή της υφιστάμενης σιδηροδρομικής γραμμής και, αφετέρου, έργα συμπληρωματικών εγκαταστάσεων που είναι απαραίτητες για την κατασκευή και τη λειτουργία της νέας σιδηροδρομικής εξέδρας.

16 Όσον αφορά το σκέλος σχετικά με τη βελτίωση και την προσαρμογή της υφιστάμενης σιδηροδρομικής γραμμής, η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ετέθη σε δημόσια διαβούλευση στις 4 Ιουλίου 2006. Με απόφαση της 26ης Νοεμβρίου 2006 εκδόθηκε δήλωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων σύμφωνα με την προμνησθείσα εκτίμηση. Οι σχετικές με την υποδομή εργασίες ξεκίνησαν στις 4 Δεκεμβρίου 2007 και διακόπηκαν το 2009. Το εν λόγω έργο πρόκειται να διασχίζει έναν φυσικό χώρο ο οποίος στις 29 Ιουλίου 2008 χαρακτηρίστηκε από τις ισπανικές αρχές ως ΖΕΠ για τα πτηνά.

Ο χαρακτηρισμός του χώρου αυτού ως ΖΕΠ είναι μεταγενέστερος της εγκρίσεως του επίμαχου έργου και της δηλώσεως των περιβαλλοντικών του επιπτώσεων εκ μέρους των ισπανικών αρχών. Εντούτοις, η επίμαχη περιοχή συμπεριλαμβανόταν ήδη από το 1998, υπό τον αριθμό 238, στον κατάλογο των σημαντικών ζωνών για τη διατήρηση των πτηνών της Ευρώπης, δηλαδή στο *Inventory of Important Bird Areas in the European Community* (στο εξής: IBA 98).

- 17 Στις 20 Ιουλίου 2011, το Βασίλειο της Ισπανίας ζήτησε από την Επιτροπή παράταση της προθεσμίας για την αποστολή απαντήσεως, η οποία του χορηγήθηκε.
- 18 Στις 20 Σεπτεμβρίου 2011, το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε στην προειδοποιητική επιστολή.
- 19 Με έγγραφο της 20ής Ιουνίου 2013, η Επιτροπή διατύπωσε αιτιολογημένη γνώμη με την οποία προσήπτε στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά και το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 20 Στις 21 Αυγούστου 2013, το Βασίλειο της Ισπανίας απάντησε στην αιτιολογημένη γνώμη συνάπτοντας στην επιστολή του παράρτημα που περιελάμβανε έκθεση με τίτλο «Análisis de la afección del Eje Ferroviario Transversal a la avifauna de la ZEPA Campiñas de Sevilla» (Ανάλυση των επιπτώσεων του εγκάρσιου σιδηροδρομικού άξονα στην орνιθοπανίδα της ΖΕΠ «Campiñas de Sevilla»), η οποία εκπονήθηκε τον Ιούλιο του 2013 από τον Οργανισμό περιβάλλοντος και υδάτων της Consejería de Agricultura, Pesca y Medio Ambiente de la Junta de Andalucía (Περιφερειακό Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Περιβάλλοντος της Ανδαλουσίας).
- 21 Κρίνοντας ότι τα μέτρα που έλαβε το Βασίλειο της Ισπανίας εξακολουθούσαν να μην είναι ικανοποιητικά, η Επιτροπή αποφάσισε να ασκήσει την υπό κρίση προσφυγή.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 22 Το Βασίλειο της Ισπανίας αμφισβητεί το παραδεκτό της προσφυγής υποστηρίζοντας ότι το δικόγραφο της προσφυγής στηρίζεται σε αιτίαση διαφορετική από εκείνη που προβλήθηκε κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία.
- 23 Το κράτος μέλος αυτό προβάλλει συναφώς ότι, κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία, το αντικείμενο της διαφοράς οριοθετείτο σαφώς στα τμήματα της σιδηροδρομικής γραμμής «Marchena-Osuna I» και «Marchena-Osuna II». Πλην όμως, στην προσφυγή της, η Επιτροπή προσήψε επίσης στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι δεν είχε τηρήσει τις επιταγές της οδηγίας 85/337 ως προς το τμήμα «Variante de Osuna», μήκους τριών χιλιομέτρων, διευρύνοντας επομένως το αντικείμενο της διαφοράς.
- 24 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η διαδικασία επί παραβάσει κινήθηκε κατόπιν καταγγελίας που αφορούσε το σχέδιο νέας σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας μεταξύ Σεβίλλης και Αλμερίας, τμήματα «Marchena-Osuna I», «Marchena-Osuna II» και «Variante de Osuna». Κατά συνέπεια, παρότι τα στοιχειοθετούντα παράβαση πραγματικά περιστατικά που μνημονεύονται ρητώς στη διαδικασία είναι εκείνα τα οποία αφορούν τα τμήματα «Marchena-Osuna I» και «Marchena-Osuna II», θα ήταν σκόπιμο να γίνει αναφορά στο ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται το σχέδιο.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 25 Πρέπει να επισημανθεί ευθύς εξ αρχής ότι, εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται το νομότυπο της αιτιολογημένης γνώμης και της προ αυτής διαδικασίας. Ωστόσο, το Βασίλειο της Ισπανίας διατείνεται ότι η αιτίαση που διατυπώθηκε στο δικόγραφο της προσφυγής διαφέρει από εκείνη την οποία περιείχαν η προειδοποιητική επιστολή και η αιτιολογημένη γνώμη.
- 26 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς ότι, κατά πάγια νομολογία, η προειδοποιητική επιστολή που απευθύνει η Επιτροπή σε κράτος μέλος και, στη συνέχεια, η αιτιολογημένη γνώμη που διατυπώνει η Επιτροπή οριοθετούν το αντικείμενο της διαφοράς, το οποίο, επομένως, δεν μπορεί πλέον να διευρυνθεί. Συγκεκριμένα, η δυνατότητα του κράτους μέλους να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του, ακόμη και αν κρίνει ότι δεν είναι απαραίτητο να κάνει χρήση της δυνατότητας αυτής, αποτελεί ουσιαστική εγγύηση που απορρέει από τη Συνθήκη, η δε τήρησή της συνιστά ουσιώδη τύπο για τη νομιμότητα της διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως κράτους μέλους. Κατά συνέπεια, η αιτιολογημένη γνώμη και η προσφυγή της Επιτροπής πρέπει να στηρίζονται στις ίδιες αιτιάσεις με εκείνες της προειδοποιητικής επιστολής με την οποία κινείται η προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-127/12, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2130, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 27 Εντούτοις, η Επιτροπή δύναται να διευκρινίσει τις αιτιάσεις της μετά την αποστολή της προειδοποιητικής επιστολής, εφόσον το αντικείμενο των αιτιάσεων αυτών παραμένει κατ' ουσίαν το ίδιο (απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2014, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-127/12, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2014:2130, σκέψη 24).
- 28 Εν προκειμένω, το αντικείμενο της διαφοράς, όπως αυτό προσδιορίστηκε κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία, διευρύνθηκε ή τροποποιήθηκε.
- 29 Πράγματι, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το τμήμα «Variante de Osuna» δεν εξετάστηκε κατά την προ της ασκήσεως της προσφυγής διαδικασία και, κατά συνέπεια, η προσφυγή πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτη κατά το μέρος που αφορά το τμήμα αυτό.

Επί της παραβάσεως

Επί της πρώτης αιτιάσεως, που αντλείται από παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 85/337

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 30 Η Επιτροπή διευκρινίζει, κατ' αρχάς, ότι δεν αμφισβητεί ότι πραγματοποιήθηκε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το συνολικό επίμαχο σχέδιο ούτε διατείνεται ότι το σχέδιο αυτό κατατμήθηκε σε διάφορα τμήματα προκειμένου να μην υποβληθεί σε εκτίμηση των σωρευτικών τους επιπτώσεων στο περιβάλλον. Η πρώτη της αιτίαση αφορά, επομένως, το γεγονός ότι η πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν πληροί τις επιταγές του άρθρου 3 της οδηγίας 85/337.
- 31 Η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι παρέβη τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 3 της εν λόγω οδηγίας στο μέτρο που ούτε προσδιόρισε ούτε περιέγραψε, ούτε αξιολόγησε προσηκόντως τις επιπτώσεις του κρίσιμου σχεδίου σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας στο περιβάλλον και, ειδικότερα, στην ορνιθοπανίδα. Συγκεκριμένα, στην επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν ελήφθη υπόψη το γεγονός ότι η σιδηροδρομική γραμμή θα διέσχιζε μία από οικολογικής απόψεως ευαίσθητη ζώνη, η σημασία της οποίας είχε αναγνωρισθεί από την επιστημονική κοινότητα από το 1998 και μνημονευόταν στον IBA 98.

- 32 Κατά την Επιτροπή, στην επίμαχη δήλωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν έγινε μνεία οικοτόπων καίριας σημασίας για τη ζωή των πτηνών, όπως των υδροτόπων, και συγκεκριμένα της λιμνοθάλασσας Ojuelos. Επιπλέον, απαριθμήθηκαν απλώς τα είδη πτηνών που απαντούν στην κρίσιμη ζώνη και δεν πραγματοποιήθηκε καμία απολύτως εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου στα θιγόμενα είδη. Επιπροσθέτως, στο πόρισμα της πραγματοποιηθείσας εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων επισημαίνονταν απλώς και μόνον δύο γενικά μέτρα προστασίας, ήτοι η διακοπή των εργασιών κατά τις περιόδους τη αναπαραγωγής και ανάπτυξης των νεοσσών, καθώς και η ανάγκη να ληφθούν μέτρα προς αποφυγή του κινδύνου ηλεκτροπληξίας των πτηνών.
- 33 Η Επιτροπή υπογραμμίζει επίσης ότι το επίμαχο σχέδιο θα εξακολουθήσει να έχει επιπτώσεις στα πτηνά ακόμα και μετά το πέρας των εργασιών. Η λειτουργία σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας θα έχει οπωσδήποτε επιπτώσεις στη ζωή των πτηνών, όπως θόρυβος, κίνδυνος προσκρούσεως ή ακόμα και ηλεκτροπληξίας, οι οποίες δεν εξετάστηκαν στο πλαίσιο της εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην οποία προέβησαν οι ισπανικές αρχές. Στο υπόμνημα απαντήσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, δεδομένου ότι ο τελικός στόχος του σχεδίου συνίσταται στην κατασκευή και παράδοση μιας νέας γραμμής υψηλής ταχύτητας, το στάδιο λειτουργίας της γραμμής αυτής έπρεπε να έχει ληφθεί υπόψη στην αρχική εκτίμηση των επιπτώσεων, ώστε να αποφευχθεί το ενδεχόμενο ο κατακερματισμός του σχεδίου να καταστήσει άνευ συνοχής την επιδωκόμενη συνολική περιβαλλοντική προστασία.
- 34 Εξαιτίας της ελλείψεως κατάλληλης εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του επίμαχου σχεδίου, οι ισπανικές αρχές παρέβησαν επίσης την υποχρέωση που υπέχουν να ενημερώσουν το ενδιαφερόμενο κοινό σχετικά με τις πιθανές επιπτώσεις του σχεδίου αυτού στη συγκεκριμένη περιοχή, προτού ληφθεί η απόφαση σχετικά με το αίτημα υλοποίησής του εν λόγω σχεδίου.
- 35 Κατά την άποψη της Επιτροπής, το ότι η σχεδιαζόμενη σιδηροδρομική γραμμή υψηλής ταχύτητας είναι παράλληλη προς μία συμβατική σιδηροδρομική γραμμή δεν έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό των επιβλαβών συνεπειών για τα πτηνά. Συγκεκριμένα, μια σιδηροδρομική γραμμή υψηλής ταχύτητας θα έχει εντονότερες και πιο εκτεταμένες επιπτώσεις από εκείνες που ενδέχεται να επέλθουν στην περίπτωση μιας συμβατικής σιδηροδρομικής γραμμής, επιπτώσεις που δεν αξιολογήθηκαν ορθώς όσον αφορά όχι μόνον τις απαραίτητες εργασίες και εγκαταστάσεις, αλλά και τη μελλοντική λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας.
- 36 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η οδηγία 85/337 αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στην αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων ενός σχεδίου οσάκις αυτό πρόκειται να υλοποιηθεί σε τόπους οικολογικής σημασίας, μεταξύ άλλων, βάσει του τιτλοφορούμενου «Χωροθέτηση των έργων» σημείου 2 του παραρτήματος III της οδηγίας αυτής, το οποίο αναφέρεται, όσον αφορά τα κριτήρια επιλογής του άρθρου 4, παράγραφος 3, της εν λόγω οδηγίας, στην ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται στους υγροτόπους.
- 37 Επιπλέον, η Επιτροπή φρονεί ότι η δέσμευση που ανέλαβε το Βασίλειο της Ισπανίας να προβεί σε συμπληρωματική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων επιβεβαιώνει ότι δεν υπήρξε κατάλληλη εκτίμηση των επιπτώσεων αυτών πριν από την έγκριση του σχεδίου.
- 38 Το Βασίλειο της Ισπανίας αμφισβητεί την προβαλλόμενη παράβαση. Υποστηρίζει, πρώτον, ότι δεν υπάρχει καμία νομική διάταξη που να επιβάλλει να μνημονεύεται στις δηλώσεις περιβαλλοντικών επιπτώσεων ότι μια περιοχή περιλαμβάνεται σε κατάλογο των σημαντικών ζωνών για τη διατήρηση των πτηνών της Ευρώπης (στο εξής: IBA). Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει επανειλημμένως αναγνωρίσει ότι ο IBA δεν έχει κανένα δεσμευτικό χαρακτήρα (απόφαση της 19ης Μαΐου 1998, Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών, C-3/96, EU:C:1998:238, σκέψη 70). Η μόνο αξία που του αναγνωρίζει το Δικαστήριο είναι ότι ένα κράτος μέλος μπορεί να τον χρησιμοποιήσει ως στοιχείο αναφοράς προκειμένου να εκτιμήσει αν, ελλείψει επιστημονικών αποδείξεων, έχει κατατάξει σε ΖΕΠ επαρκή σε αριθμό και επιφάνεια εδάφη (απόφαση της 28ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-235/04, EU:C:2007:386, σκέψεις 26 και 27).

- 39 Επομένως, το επιχείρημα της Επιτροπής είναι απολύτως αλυσιτελές προς εξακρίβωση του κατά πόσον υφίσταται παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 85/337 λόγω του ότι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν αφορά τις άμεσες και έμμεσες επιπτώσεις στο περιβάλλον εν γένει και στα πτηνά ειδικότερα. Επιρροή ασκεί μόνον η περίπτωση ότι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων προσδιορίζει τη θιγόμενη πανίδα και καθιστά δυνατή τη λήψη των κατάλληλων μέτρων ώστε να αποφευχθούν και να αντιμετωπισθούν τυχόν δυσμενείς επιπτώσεις. Πλην όμως, η πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων πληρούσε πλήρως τις απαιτήσεις αυτές, ακόμα και χωρίς μνεία του IBA 98.
- 40 Δεύτερον, το Βασίλειο της Ισπανίας διατείνεται ότι η ύπαρξη υγροτόπων ή ζωνών που νομίμως κηρύχθηκαν προστατευόμενες περιελήφθη όχι στο παράρτημα I της οδηγίας 85/337, αλλά στο παράρτημα III, με αποτέλεσμα τα στοιχεία αυτά να θεωρούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση ως σχετικής και όχι ουσιαστικής σημασίας.
- 41 Τρίτον, όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η ύπαρξη σιδηροδρομικής γραμμής παράλληλης προς τη σχεδιαζόμενη συνεπάγεται εντονότερες και πιο εκτεταμένες επιπτώσεις, ικανές να επιφέρουν σωρευτικές συνέπειες που δεν αξιολογήθηκαν, το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι από την πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων συνάγεται ότι αυτές θα αμβλυνθούν σημαντικά χάρη στην κατασκευή της νέας σιδηροδρομικής γραμμής παράλληλα προς την ήδη υφιστάμενη και σε μικρή απόσταση απ' αυτήν.
- 42 Τέταρτον, το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων στην οποία προέβη προβλέπει επαρκή προληπτικά και διορθωτικά μέτρα, δηλαδή, τον μέσω της παύσεως των εργασιών σεβασμό των περιόδων αναπαραγωγής των πτηνών της στέπας, τη δημιουργία μονοπατιών κατά μήκος της χαράξεως τα οποία διανοίχθηκαν μετά την επανεξέταση των έργων αυτών προκειμένου να μην επηρεασθούν άμεσα τα είδη της ορνιθοπανίδας, καθώς και άλλα μέτρα για την προστασία της ατμόσφαιρας, του εδάφους και του υδρολογικού συστήματος, τα οποία επίσης ενισχύουν την πρόληψη των αρνητικών επιπτώσεων στα πτηνά.
- 43 Επιπλέον, τα μέτρα αυτά επεκτάθηκαν ενόψει της κηρύξεως ως ΖΕΠ ενός τμήματος της οικείας ζώνης.
- 44 Πέμπτον, το Βασίλειο της Ισπανίας υπογραμμίζει ότι η επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αφορά μόνον το σχέδιο σχετικά με τα χωματουργικά έργα, τις εργασίες για την κατασκευή εξεδρών και τις εργασίες περιφράξεως.
- 45 Επιπλέον, το κράτος μέλος αυτό διατείνεται ότι η Επιτροπή ερμηνεύει μεροληπτικά την πρόθεση των ισπανικών αρχών να πραγματοποιήσουν νέα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, στο μέτρο που είχε ρητώς προβλεφθεί ότι, μεταγενέστερα, θα δρομολογείτο άλλο σχέδιο που θα συνίστατο στην πραγματοποίηση των αναγκαίων εργασιών για τη θέση σε λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτροδοτήσεως, το οποίο θα υποβληθεί επίσης οπωσδήποτε σε αντίστοιχη εκτίμηση. Ως προς τούτο, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η πρόβλεψη δύο διαδοχικών έργων που θα αποτελέσουν αντικείμενο αντιστοίχων εκτιμήσεων υπονομεύει τον σκοπό της οδηγίας 85/337 και τις διαδικασίες που αυτή προβλέπει.
- 46 Τέλος, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι ο πληθυσμός των πτηνών της στέπας αυξήθηκε κατά τη διάρκεια και μετά την εκτέλεση των εργασιών αποδεικνύει ότι η πραγματοποιηθείσα εκτίμηση είναι επαρκής. Κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, τα μέτρα που ελήφθησαν βάσει της διενεργηθείσας εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων προστάτευσαν τα πτηνά και κατέστησαν δυνατή την επίτευξη του τελικού σκοπού των συγκεκριμένων οδηγιών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 47 Προκαταρκτικώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το περιεχόμενο της υποχρέωσης πραγματοποιήσεως εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων απορρέει από το άρθρο 3 της οδηγίας 85/337, κατά το οποίο στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων πρέπει να προσδιορίζονται, να περιγράφονται και να αξιολογούνται δεόντως, κατά περίπτωση και σύμφωνα με τα άρθρα 4 έως 11 της οδηγίας αυτής, οι άμεσες και οι έμμεσες επιπτώσεις ενός έργου στον άνθρωπο, την πανίδα και τη χλωρίδα, το έδαφος, τα ύδατα, τον αέρα, το κλίμα και το τοπίο, τα υλικά αγαθά και την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και η αλληλεπίδραση μεταξύ των παραγόντων αυτών (απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-404/09, EU:C:2011:768, σκέψη 78).
- 48 Το Δικαστήριο επισήμανε, επίσης, επανειλημμένως ότι το πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 85/337 είναι εκτεταμένο, ο δε σκοπός της ευρύτατος (απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Abraham κ.λπ., C-2/07, EU:C:2008:133, σκέψη 42). Επιπλέον, το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 85/337 υποχρεώνει τα κράτη μέλη να υποβάλλουν σε μελέτη επιπτώσεων τα έργα τα οποία, ιδίως λόγω της φύσεως, του μεγέθους ή της θέσεώς τους, μπορούν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στο πλαίσιο αυτό, η οδηγία 85/337 στηρίζεται σε συνολική εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των σχεδίων ή της τροποποίησής τους (απόφαση της 28ης Φεβρουαρίου 2008, Abraham κ.λπ., C-2/07, EU:C:2008:133, σκέψη 42).
- 49 Εν προκειμένω, η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι η κατ' εφαρμογήν της οδηγίας 85/337 πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η οποία καλύπτει τα έργα υποδομών που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας μεταξύ Σεβίλλης και Αλμερίας, στα τμήματα «Marchena-Osuna I» και «Marchena-Osuna II», και η οποία περιλαμβάνει τα κατασκευαστικά έργα στις γραμμές και τη χάραξή τους, καθώς και την κατασκευή υπερυψωμένης και διευρυμένης πλατφόρμας, είναι ακατάλληλη καθότι δεν μνημονεύει την ύπαρξη περιοχής που περιλαμβάνεται στον IBA 98 και καθότι δεν λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι το επίμαχο έργο διασχίζει έναν τόπο ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας.
- 50 Πρέπει να υπομνησθεί συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, στην Επιτροπή εναπόκειται να αποδείξει την ύπαρξη της προσαπτόμενης παραβάσεως. Πράγματι, η ίδια οφείλει να προσκομίσει στο Δικαστήριο τα στοιχεία εκείνα που είναι αναγκαία για την εξακρίβωση της υπάρξεως παραβάσεως, χωρίς να μπορεί να στηριχθεί σε οποιοδήποτε τεκμήριο (απόφαση της 20ής Μαΐου 2010, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-308/08, EU:C:2010:281, σκέψη 23 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 51 Πρώτον, όσον αφορά το επιχείρημα της Επιτροπής που αντλείται, κατ' ουσίαν, από το ότι στην πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων έπρεπε να μνημονεύεται ότι η περιοχή την οποία αφορούσε το επίμαχο σχέδιο αποτελούσε σημαντική ζώνη για τα πτηνά της Ευρώπης και ότι περιλαμβανόταν από το 1998 στον IBA 98, προτού χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ από τις ισπανικές αρχές το 2008, πρέπει να επισημανθεί ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο κατάλογος αυτός, παρότι δεν είναι νομικά δεσμευτικός, μπορούσε να του χρησιμεύσει ως στοιχείο αναφοράς προκειμένου να εκτιμήσει αν κράτος μέλος είχε κατατάξει σε ΖΕΠ επαρκή σε αριθμό και επιφάνεια εδάφη (βλ., συναφώς, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-235/04, EU:C:2007:386, σκέψη 26).
- 52 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι ο IBA 98 συνιστά ενημερωμένο κατάλογο των σημαντικών για τη διατήρηση των πτηνών ζωνών στην Ισπανία, ο οποίος, ελλείψει επιστημονικών αποδείξεων περί του αντιθέτου, αποτελεί στοιχείο αναφοράς προκειμένου να εκτιμηθεί αν το κράτος μέλος αυτό έχει κατατάξει σε ΖΕΠ επαρκή σε αριθμό και επιφάνεια εδάφη ώστε να παράσχει προστασία σε όλα τα είδη πτηνών που απαριθμούνται στο παράρτημα I της οδηγίας 79/409, καθώς και στα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα αυτό (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 28ης Ιουνίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-235/04, EU:C:2007:386, σκέψη 27, και της 18ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-186/06, EU:C:2007:813, σκέψη 30).

- 53 Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι καμία διάταξη της οδηγίας 85/337 δεν επιβάλλει να μνημονεύεται στην εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ότι η περιοχή την οποία αφορά σχέδιο που υποβλήθηκε σε τέτοια εκτίμηση περιλαμβάνεται σε IBA. Συνεπώς, το εν λόγω επιχείρημα της Επιτροπής πρέπει να απορριφθεί.
- 54 Δεύτερον, ως προς το επιχείρημα της Επιτροπής κατά το οποίο στην επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων ούτε προσδιορίστηκαν ούτε περιγράφηκαν, ούτε αξιολογήθηκαν προσηκόντως οι επιπτώσεις του κρίσιμου σχεδίου στο περιβάλλον και, ειδικότερα, στην ορνιθοπανίδα, πρέπει να επισημανθεί ότι, ελλείψει ακριβέστερων και λεπτομερέστερων πληροφοριών, δεν μπορεί να συναχθεί, όπως κατ' ουσίαν τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 41 των προτάσεων του, ότι αποδείχθηκε επαρκώς κατά νόμον ότι συνέτρεχε τέτοια περίπτωση.
- 55 Πράγματι, αναφορικά με τον προσδιορισμό των ειδών πτηνών που απαντούν στη ζώνη την οποία αφορά το επίμαχο σχέδιο, διαπιστώνεται ότι, παρά τη μη αναφορά στον IBA 98, η επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αναφέρεται στην ιδιαιτερότητα της ζώνης αυτής ως προς την ορνιθοπανίδα, περιέχει κατάλογο των ειδών πτηνών που απαριθμούνται στο παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά τα οποία απαντούν στην εν λόγω ζώνη, μεταξύ άλλων το *Otis tarda*, και παραθέτει την κατηγορία προστασίας που εφαρμόζεται σε καθένα εξ αυτών. Ομοίως, η προμνησθείσα εκτίμηση προσδιορίζει ορισμένα μέτρα που προορίζονται να προστατεύσουν τα είδη αυτά, όπως τη διακοπή των εργασιών κατά τις περιόδους αναπαραγωγής και ανάπτυξης των νεοσσών ή ακόμα την απαγόρευση απομακρύνσεως της βλαστήσεως μεταξύ Μαρτίου και Ιουλίου, ώστε να αποτραπούν δυσμενείς επιπτώσεις στην αναπαραγωγή. Πλην όμως, η Επιτροπή δεν διευκρινίζει τους λόγους για τους οποίους, σε σχέση με το σχέδιο το οποίο αφορά ειδικώς η επίμαχη εκτίμηση, τα μέτρα αυτά πρέπει να κριθούν ανεπαρκή.
- 56 Όσον αφορά, τρίτον, το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η δήλωση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν περιέλαβε τη λιμνοθάλασσα Ojuelos, η οποία βρίσκεται σε ζώνη που χαρακτηρίστηκε αργότερα ως ΖΕΠ, από την εξέταση των στοιχείων της δικογραφίας διαπιστώνεται ότι η λιμνοθάλασσα αυτή, όπως και ο ρόλος και η σημασία της, περιγράφηκαν στην επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων.
- 57 Σε ό,τι αφορά, τέταρτον, το επιχείρημα της Επιτροπής ότι το επίμαχο σχέδιο θα εξακολουθούσε να έχει επιπτώσεις στα πτηνά ακόμα και μετά το πέρας των εργασιών, δεδομένου ότι η λειτουργία σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας έχει οπωσδήποτε επιπτώσεις στη ζωή των πτηνών, όπως θόρυβο, κίνδυνο προσκρούσεως ή ακόμα και ηλεκτροπληξίας, οι οποίες δεν εξετάστηκαν κατά την εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που πραγματοποιήσαν οι ισπανικές αρχές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εν λόγω εκτίμηση δεν προσδιόρισε με ακριβή τρόπο τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν προς αποτροπή των κινδύνων αυτών.
- 58 Πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί, όπως κατ' ουσίαν ανέφερε και ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 37 και 51 των προτάσεων του, ότι, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή στην αιτιολογημένη γνώμη καθώς και στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, η επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν αντιβαίνει στο άρθρο 3 της οδηγίας 85/337, διότι δεν αφορά το σύνολο του επίμαχου σχεδίου. Σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 26 της παρούσας αποφάσεως, η σχετική αιτίαση που η Επιτροπή διατύπωσε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως πρέπει επομένως να κριθεί απαράδεκτη.
- 59 Πέμπτον, η Επιτροπή προβάλλει ότι στην επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων δεν εξετάστηκαν επαρκώς οι επιπτώσεις που συνδέονται με τις εργασίες και τις εγκαταστάσεις που είναι απαραίτητες ενόψει της κατασκευής σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας παράλληλης προς υφιστάμενη σιδηροδρομική γραμμή, καθώς και της μελλοντικής λειτουργίας της εν λόγω σχεδιαζόμενης γραμμής.

- 60 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η επίμαχη εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων κατέδειξε ότι η χάραξη παράλληλα προς την υφιστάμενη σιδηροδρομική γραμμή ήταν η καταλληλότερη λύση από περιβαλλοντικής απόψεως, ενώ η Επιτροπή, στην οποία εναπόκειται κατά την παρατεθείσα στη σκέψη 50 της παρούσας αποφάσεως νομολογία, να αποδείξει την προσαπτόμενη παράβαση, δεν τεκμηρίωσε τους ισχυρισμούς της ότι οι δύο παράλληλες σιδηροδρομικές γραμμές μπορούσαν να έχουν επιπλέον αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από πολλές απόψεις.
- 61 Ως εκ τούτου, η αιτίαση που αντλείται από παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 85/337 πρέπει να απορριφθεί.

Επί της δεύτερης αιτιάσεως, που αντλείται από παράβαση του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 62 Με τη δεύτερη αιτιάσή της, η Επιτροπή προσάπτει στο Βασίλειο της Ισπανίας ότι το σχέδιο κατασκευής σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας μεταξύ Σεβίλλης και Αλμερίας έχει επιβλαβείς συνέπειες για ορισμένα είδη πτηνών του παραρτήματος I της οδηγίας για τα πτηνά.
- 63 Η Επιτροπή φρονεί ότι, εγκρίνοντας την κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας εντός ζώνης που μνημονεύεται στον IBA 98, το Βασίλειο της Ισπανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά.
- 64 Κατά την Επιτροπή, δεδομένου ότι η περιοχή «Campiñas de Sevilla» χαρακτηρίστηκε όψιμα ως ΖΕΠ, ήτοι τον Ιούλιο 2008, αφότου είχε περατωθεί η διαδικασία εκτιμήσεως περιβαλλοντικών επιπτώσεων και ενώ μάλιστα οι εργασίες είχαν ήδη ξεκινήσει, οι ισπανικές αρχές όφειλαν να έχουν λάβει τα κατάλληλα μέτρα διατηρήσεως σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά (αποφάσεις της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-388/05, EU:C:2007:533, σκέψη 18, και της 18ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-186/06, EU:C:2007:813, σκέψη 27). Η υποχρέωση αυτή υφίσταται έως τον χαρακτηρισμό της ζώνης ως ΖΕΠ και, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, πρέπει να εκπληρούται προτού διαπιστωθεί οιαδήποτε μείωση του αριθμού των πτηνών ή καταστεί υπαρκτός ο κίνδυνος εξαφανίσεως προστατευομένων ειδών (απόφαση της 2ας Αυγούστου 1993, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-355/90, EU:C:1993:331, σκέψη 15). Κατά συνέπεια, η Επιτροπή φρονεί ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, εγκρίνοντας τη σιδηροδρομική γραμμή υψηλής ταχύτητας που διασχίζει περιοχή που περιλαμβάνεται στον IBA 98, παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, δηλαδή την υποχρέωση να λάβει τα κατάλληλα μέτρα προς αποφυγή των ενοχλήσεων στις ζώνες που επηρεάζονται από το σχέδιο αυτό, οι οποίες έπρεπε να έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ.
- 65 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι οι κατασκευαστικές εργασίες που πραγματοποιήθηκαν μετέβαλαν ουσιωδώς τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της οικείας ζώνης, ιδίως λόγω της κατασκευής υπερυψωμένης εξέδρας και διπλού φράγματος ασφαλείας. Οι μεταβολές αυτές ήταν, κατά την Επιτροπή, ικανές να παρακωλύσουν την πρόσβαση των πτηνών στις ζώνες όπου αναπαύονται, τρέφονται και αναπαράγονται.
- 66 Επιπλέον, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η πραγματοποιηθείσα εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων αποδείχθηκε ανεπαρκής, υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της οδηγίας 85/337, ως προς τις πιθανές επιπτώσεις του επίμαχου σχεδίου στα πτηνά που απαντούν στην οικεία ζώνη και ως προς τα διορθωτικά και αντισταθμιστικά μέτρα, κάτι που είχε ως αποτέλεσμα τον μη προσήκοντα εντοπισμό των κινδύνων που δημιουργεί το σχέδιο αυτό.

- 67 Το Βασίλειο της Ισπανίας διατείνεται ότι, για τη συμμόρφωση με το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά, δεν είναι αναγκαίο να ακολουθηθούν οι διαδικασίες που προβλέπει η εν λόγω οδηγία για τις ζώνες που έχουν ρητώς κηρυχθεί ως ΖΕΠ. Αντιθέτως, φρονεί ότι αρκεί τα κράτη μέλη να έχουν λάβει μέτρα για τη διατήρηση και την προστασία των πτηνών προτού ακόμα ορισθούν οι ζώνες αυτές. Το Βασίλειο της Ισπανίας εκτιμά ότι έλαβε κατάλληλα μέτρα διατηρήσεως, μεταξύ άλλων, περιορίζοντας τον χρόνο των χωματουργικών εργασιών σε συνάρτηση με την περίοδο αναπαραγωγής των πτηνών και δημιουργώντας μονοπάτια κατά μήκος της χαράξεως ώστε να μην επηρεάζονται άμεσα τα είδη της ορνιθοπανίδας, καθώς και εγκαθιστώντας εξοπλισμό για την αποτροπή προσκρούσεων των πτηνών.
- 68 Επιπλέον, φρονεί ότι το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά τηρήθηκε, δεδομένου ότι ο πληθυσμός της ΖΕΠ «Campiñas de Sevilla» δεν μειώθηκε, αλλά αυξήθηκε κατά την περίοδο μεταξύ 2001 και 2012.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 69 Το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποφύγουν, εντός των ΖΕΠ, τη ρύπανση ή την υποβάθμιση των οικοτόπων, καθώς και τις επιβλαβείς για τα πτηνά διαταράξεις, εφόσον αυτές έχουν σημαντικές συνέπειες σε σχέση με τους αντικειμενικούς στόχους του εν λόγω άρθρου.
- 70 Επιβάλλεται συναφώς η υπόμνηση, πρώτον, ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, ακόμη και αν οι οικείες ζώνες δεν έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ, εφόσον είναι προφανές ότι θα έπρεπε (αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-186/06, EU:C:2007:813, σκέψη 27 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία, καθώς και της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 67).
- 71 Αντιθέτως, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν ως ΖΕΠ, το άρθρο 7 της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τα πτηνά αντικαθιστούν, μεταξύ άλλων, τις υποχρεώσεις που επιβάλλει το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, από την ημερομηνία εφαρμογής της οδηγίας για τους οικοτόπους ή από την ημερομηνία χαρακτηρισμού δυνάμει της οδηγίας για τα πτηνά, εάν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-186/06 EU:C:2007:813, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 72 Κατά συνέπεια, το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά εφαρμόζεται αποκλειστικώς στην κατάσταση που επικρατούσε πριν από τον χαρακτηρισμό ως ΖΕΠ της ζώνης με την ονομασία «Campiñas de Sevilla».
- 73 Συναφώς, όπως υπομνήσθηκε στη σκέψη 52 της παρούσας αποφάσεως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι ο IBA 98, ο οποίος συνιστά ενημερωμένο κατάλογο των σημαντικών για τη διατήρηση των πτηνών ζωνών στην Ισπανία, αποτελεί, ελλείψει επιστημονικών αποδείξεων περί του αντιθέτου, στοιχείο αναφοράς προκειμένου να εκτιμηθεί αν το κράτος μέλος αυτό έχει κατατάξει σε ΖΕΠ επαρκή σε αριθμό και επιφάνεια εδάφη, ώστε να παράσχει προστασία σε όλα τα είδη πτηνών που απαριθμούνται στο παράρτημα Ι της οδηγίας για τα πτηνά, καθώς και στα αποδημητικά είδη που δεν μνημονεύονται στο παράρτημα αυτό.
- 74 Πλην όμως, δεν αμφισβητείται ότι στη γεωγραφική ζώνη με την ονομασία «Campiñas de Sevilla», η οποία βρίσκεται στην επαρχία της Σεβίλλης, απαντούν είδη πτηνών της στέπας που περιλαμβάνονται στο παράρτημα Ι της οδηγίας για τα πτηνά, με αποτέλεσμα να έχει η ζώνη αυτή εγγραφεί στον IBA 98 προτού χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ με την απόφαση της 29ης Ιουλίου 2008.

- 75 Είναι επομένως προφανές ότι μια τέτοια ζώνη, η οποία μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ πριν από τις 29 Ιουλίου 2008, ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στις σκέψεις 70 και 71 της παρούσας αποφάσεως.
- 76 Δεύτερον, προς απόδειξη παραβάσεως των υποχρεώσεων που απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, πρέπει να γίνει αναφορά, *mutatis mutandis*, στη νομολογία του Δικαστηρίου σε σχέση με παραβάσεις του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, δεδομένου ότι το γράμμα της διατάξεως αυτής συμπίπτει σε μεγάλο βαθμό με εκείνο του άρθρου 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 69 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 77 Κατά τη νομολογία αυτή, παράβαση της συγκεκριμένης διατάξεως πρέπει να διαπιστώνεται οσάκις η Επιτροπή αποδεικνύει την ύπαρξη πιθανότητας ή κινδύνου να προκαλέσει ένα έργο υποβάθμιση των οικοτόπων των προστατευόμενων πτηνών ή σημαντικές ενοχλήσεις στα είδη αυτά (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 70).
- 78 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξετασθεί κατά πόσον η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη πιθανότητας ή κινδύνου να προκαλέσει το επίμαχο έργο στην περιοχή «Campiñas de Sevilla», το οποίο όψιμα χαρακτηρίστηκε ως ΖΕΠ, την υποβάθμιση και τις ενοχλήσεις που μνημονεύθηκαν στην προηγούμενη σκέψη.
- 79 Από τη δικογραφία προκύπτει ότι η κατασκευή σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας η οποία προϋποθέτει, μεταξύ άλλων, την εγκατάσταση γραμμών, την κατασκευή υπερυψωμένης εξέδρας, καθώς και χωματουργικές εργασίες, και η οποία διασχίζει μια ζώνη όπου ζουν πολλά είδη του παραρτήματος I της οδηγίας για τα πτηνά, είναι ικανή να προκαλέσει σημαντικές ενοχλήσεις και υποβάθμιση των οικοτόπων των προστατευόμενων ειδών πτηνών.
- 80 Όπως προβάλλει το Βασίλειο της Ισπανίας, το κράτος μέλος αυτό έλαβε μεν ορισμένα μέτρα με σκοπό να αντισταθμισθούν οι επιπτώσεις των κατασκευαστικών εργασιών, όπως τον περιορισμό τέτοιων έργων κατά την περίοδο αναπαραγωγής των πτηνών ή ακόμα τη δημιουργία μονοπατιών κατά μήκος της σιδηροδρομικής γραμμής.
- 81 Εντούτοις, όπως κατ' ουσίαν επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας με τα σημεία 75 και 77 των προτάσεών του, τα μέτρα αυτά δεν αποκλείουν ότι η νέα σιδηροδρομική εξέδρα που διασχίζει έναν οικοτόπο σημαντικό για ορισμένα είδη πτηνών, μεταξύ των οποίων η *Otis tarda*, είναι ικανή να προκαλέσει σημαντικές διαταράξεις και υποβάθμιση των οικοτόπων των προστατευόμενων ειδών πτηνών.
- 82 Το γεγονός ότι, κατά το Βασίλειο της Ισπανίας, ο πληθυσμός των επίμαχων πτηνών αυξήθηκε δεν είναι δυνατόν να κλονίσει τη συλλογιστική αυτή.
- 83 Πράγματι, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι υποχρεώσεις προστασίας υφίστανται πριν ακόμα διαπιστωθεί μείωση του αριθμού των πτηνών ή καταστεί υπαρκτός ο κίνδυνος εξαφάνισως ενός προστατευόμενου είδους πτηνών (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 76 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 84 Διαπιστώνεται, επομένως, ότι, κατά τον προ της 29ης Ιουλίου 2008 χρόνο, το Βασίλειο της Ισπανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά και ότι η προσφυγή της Επιτροπής πρέπει να γίνει δεκτή ως προς το σημείο αυτό.

- 85 Αντιθέτως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα της Επιτροπής κατά το οποίο η λειτουργία της επίμαχης σιδηροδρομικής γραμμής θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στα πτηνά που απαντούν στην οικεία ζώνη λόγω, ιδίως, των ενοχλήσεων που προκαλεί ο θόρυβος καθώς και του κινδύνου προσκρούσεως ή ηλεκτροπληξίας.
- 86 Πράγματι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 69 των προτάσεών του, πρόκειται για επιπτώσεις που συναρτώνται με την ενδεχόμενη έγκριση εργασιών οι οποίες θα χρειαστούν αργότερα για τη λειτουργία της σιδηροδρομικής γραμμής κατόπιν συμπληρωματικής εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, ενώ το επίμαχο σχέδιο αφορά τη βελτίωση της υπάρχουσας υποδομής, δηλαδή την κατασκευή υπερυψωμένης εξέδρας.

Επί της τρίτης αιτιάσεως, που αντλείται από παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους

Επιχειρήματα των διαδίκων

- 87 Με την τρίτη αιτίασή της, η Επιτροπή διατείνεται ότι, όσον αφορά το χρονικό διάστημα κατόπιν του χαρακτηρισμού του «Campiñas de Sevilla» ως ΖΕΠ, το Βασίλειο της Ισπανίας παρέβη τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 88 Η Επιτροπή επαναλαμβάνει κατά βάση τα επιχειρήματα τα οποία αναπτύχθηκαν στο πλαίσιο της δεύτερης αιτιάσεως και μνημονεύθηκαν στις σκέψεις 65 και 66 της παρούσας αποφάσεως.
- 89 Το Βασίλειο της Ισπανίας φρονεί ότι, αφότου η επίμαχη ζώνη χαρακτηρίστηκε ως ΖΕΠ, έλαβε όλα τα απαραίτητα μέτρα προκειμένου να συμμορφωθεί με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.
- 90 Εκτιμά ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που να καταδεικνύουν την ανεπάρκεια ή την ανυπαρξία κατάλληλων μέτρων προστασίας για την αποτροπή σημαντικών επιπτώσεων στα πτηνά κατά τις εργασίες κατασκευής της κρίσιμης σιδηροδρομικής γραμμής και κατά τη λειτουργία της.
- 91 Επιπλέον, το Βασίλειο της Ισπανίας υποστηρίζει ότι το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους δεν απαιτεί την άμεση λήψη διορθωτικών μέτρων για κινδύνους που ενδέχεται να προκύψουν από μελλοντικές ενέργειες. Στην πραγματικότητα, οι κίνδυνοι που εντοπίζει η Επιτροπή θα προκύψουν μόνο σε περίπτωση που εκτελεστεί το δεύτερο σχέδιο εργασιών, η ημερομηνία ενάρξεως του οποίου δεν είχε ακόμα προβλεφθεί, και θα αποσοβηθούν προτού εμφανιστούν.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 92 Πρέπει να επισημανθεί ότι, όσον αφορά τις ζώνες που χαρακτηρίστηκαν ως ΖΕΠ ζώνες, το άρθρο 7 της οδηγίας για τους οικοτόπους προβλέπει ότι οι υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά αντικαθίστανται, μεταξύ άλλων, από τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, από την ημερομηνία ενάρξεως της εφαρμογής της οδηγίας αυτής ή από την ημερομηνία χαρακτηρισμού δυνάμει της οδηγίας για τα πτηνά εφόσον αυτή είναι μεταγενέστερη (απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-186/06, EU:C:2007:813, σκέψη 28 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 93 Εν προκειμένω, δεδομένου ότι η ζώνη «Campiñas de Sevilla» χαρακτηρίστηκε ως σε ΖΕΠ στις 29 Ιουλίου 2008, το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους τυγχάνει εφαρμογής στην εν λόγω ζώνη από την ημερομηνία αυτή.

- 94 Πρέπει να τονισθεί ότι μια δραστηριότητα είναι σύμφωνη με το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους μόνον εφόσον διασφαλίζεται ότι δεν συνεπάγεται καμία ενόχληση ικανή να θίξει σημαντικά τους σκοπούς της εν λόγω οδηγίας, ιδίως δε τους στόχους διατηρήσεως που αυτή επιδιώκει (απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 56 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 95 Πρέπει συναφώς να υπομνησθεί ότι το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, όπως και το άρθρο 4, παράγραφος 4, πρώτη περίοδος, της οδηγίας για τα πτηνά, υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να αποφεύγονται, εντός των ΖΕΠ που έχουν χαρακτηριστεί σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 4, η υποβάθμιση των οικοτόπων και οι διαταράξεις που επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τα είδη για τα οποία ορίστηκαν οι ΖΕΠ (απόφαση της 20ής Σεπτεμβρίου 2007, Επιτροπή κατά Ιταλίας, C-388/05, EU:C:2007:533, σκέψη 26).
- 96 Ως εκ τούτου, η τρίτη αιτίαση είναι βάσιμη μόνον εάν η Επιτροπή αποδείξει επαρκώς κατά νόμον ότι το Βασίλειο της Ισπανίας δεν έλαβε τα κατάλληλα μέτρα προστασίας ώστε να αποκλείσει το ενδεχόμενο να προκαλέσουν οι εργασίες κατασκευής της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας εντός της ζώνης «Campiñas de Sevilla» –στο μέτρο που αυτές πραγματοποιήθηκαν μετά τον χαρακτηρισμό της περιοχής «Campiñas de Sevilla» ως ΖΕΠ στις 29 Ιουλίου 2008– υποβάθμιση των οικοτόπων των ειδών πτηνών της στέπας που περιλαμβάνονται στο παράρτημα I της οδηγίας για τα πτηνά, καθώς και ενοχλήσεις για τα συγκεκριμένα είδη, οι οποίες θα μπορούσαν να έχουν σημαντικές επιπτώσεις από πλευράς του επιδιωκόμενου με την οδηγία για τους οικοτόπους σκοπού περί διατηρήσεως των εν λόγω ειδών (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2011, Επιτροπή κατά Ισπανίας, C-404/09, EU:C:2011:768, σκέψη 128).
- 97 Εντούτοις, προκειμένου να διαπιστωθεί παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους, η Επιτροπή δεν είναι υποχρεωμένη να αποδείξει την ύπαρξη αιτιώδους σχέσεως μεταξύ της κατασκευής της σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας και της σημαντικής διαταράξεως των οικείων ειδών. Συγκεκριμένα, αρκεί το θεσμικό αυτό όργανο να αποδείξει την ύπαρξη πιθανότητας ή κινδύνου να προκαλέσει η κατασκευή αυτή σημαντικές ενοχλήσεις στα είδη αυτά (βλ., συναφώς, απόφαση της 14ης Ιανουαρίου 2016, Επιτροπή κατά Βουλγαρίας, C-141/14, EU:C:2016:8, σκέψη 58 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).
- 98 Ως προς τούτο, από τη δικογραφία προκύπτει ότι, όπως επισήμανε και ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 86 των προτάσεών του, οι εργασίες κατασκευής της επίμαχης σιδηροδρομικής γραμμής υψηλής ταχύτητας συνεχίστηκαν και μετά τον χαρακτηρισμό της οικείας ζώνης ως ΖΕΠ στις 29 Ιουλίου 2008 και διακόπηκαν μόλις το 2009, η δε εκτέλεση των εργασιών αυτών, ιδίως η κατασκευή της υπερυψωμένης εξέδρας, είναι ικανή να προξενήσει σημαντικές ενοχλήσεις και υποβάθμιση των οικοτόπων των προστατευόμενων ειδών πτηνών, δεδομένου ότι το Βασίλειο της Ισπανίας παραδέχθηκε ότι το επίμαχο σχέδιο θα προκαλέσει οπωσδήποτε μείωση των οικοτόπων που ευνοούν τον πληθυσμό του *Otis tarda*.
- 99 Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η τρίτη αιτίαση είναι εν μέρει βάσιμη.
- 100 Αντιθέτως, για τους ίδιους λόγους που παρατέθηκαν στη σκέψη 86 της παρούσας αποφάσεως, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η λειτουργία της επίμαχης σιδηροδρομικής γραμμής θα είχε σημαντικές επιπτώσεις στα πτηνά που απαντούν στην οικεία ζώνη λόγω, μεταξύ άλλων, των ενοχλήσεων που προκαλεί ο θόρυβος καθώς και του κινδύνου προσκρούσεως και ηλεκτροπληξίας.
- 101 Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι το Βασίλειο της Ισπανίας, μη λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφευχθούν, εντός της ΖΕΠ «Campiñas de Sevilla», η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που επηρεάζουν τα είδη για τα οποία ορίστηκε η ζώνη αυτή, παρέβη, όσον αφορά το διάστημα πριν από τις 29 Ιουλίου 2008, τις

υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας για τα πτηνά και, όσον αφορά το διάστημα μετά την ημερομηνία αυτή, τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας για τους οικοτόπους.

Επί των δικαστικών εξόδων

¹⁰² Βάσει του άρθρου 138, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων έκαστος αυτών φέρει τα δικαστικά έξοδά του.

¹⁰³ Εν προκειμένω, πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ορισμένες αιτιάσεις της Επιτροπής δεν έγιναν δεκτές.

¹⁰⁴ Κατά συνέπεια, η Επιτροπή και το Βασίλειο της Ισπανίας πρέπει να φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (πέμπτο τμήμα) αποφασίζει:

- 1) Το Βασίλειο της Ισπανίας, μη λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποφευχθούν, εντός της ζώνης ειδικής προστασίας «Campiñas de Sevilla», η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που επηρεάζουν τα είδη για τα οποία ορίστηκε η ζώνη αυτή, παρέβη, όσον αφορά το διάστημα πριν από τις 29 Ιουλίου 2008, τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2009/147/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 30ής Νοεμβρίου 2009, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, και, όσον αφορά το διάστημα μετά την ημερομηνία αυτή, τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας.
- 2) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.
- 3) Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Βασίλειο της Ισπανίας φέρουν τα δικαστικά έξοδά τους.

(υπογραφές)